
Hva er en forfatter?

REDAKSJONELT

AAKVAAG A

Forfatterbegrepet knyttet til vitenskapelig publisering er kommet på dagsordenen og var tema for konferansen Vitenskapelig publisering - forfatterskap og merittering, som nylig ble avholdt i regi av Norges forskningsråd, Området for medisin og helse. Initiativet til konferansen ble tatt av Nasjonalt utvalg for vurdering av uredelighet i helsefaglig forskning. Misvisende forfatterliste kan, i henhold til den definisjon for vitenskapelig uredelighet som utvalget arbeider etter, representere vitenskapelig uredelighet. Derfor er en klargjøring av forfatterbegrepet sterkt ønskelig. I dette nummer av Tidsskriftet presenteres noen av de synspunkter som kom frem under konferansen.

Urettmessig forfatterskap

Det er gjort to undersøkelser over forekomsten av vitenskapelig uredelighet i Norge, som begge er publisert i Tidsskriftet (1, 2). Begge viste at misvisende forfatterliste, dels som urettmessig inklusjon eller eksklusjon av navn, var det forhold som oftest ble omtalt. Den samme erfaring har utvalget gjort ved behandlingen av et lite antall saker om påstått uredelighet meldt til utvalget (3). I to av tre saker har medforfatterspørsmålet stått sentralt. Enklargjøring og bevisstgjøring av forfatterrollen i forbindelse med en vitenskapelig artikkel vil derfor bidra til trykkeligere forhold omkring dette spørsmål. Ikke minst vil klare regler, som blir etterlevd, kunne fjerne noe av grunnlaget for konflikter mellom forskere.

Årsrapporten for 1995 fra Udvalget vedrørende vitenskapelig uredelighet (UVVU) i Danmark tar opp spørsmålet i stor bredde og gir en fyldig diskusjon av temaet (4). I Danmark har man lengre erfaring med et nasjonalt utvalg av denne type. Også der har man sett at påstander om urettmessig forfatterskap forekommer relativt hyppig. I blant har det dreid seg om forhold som måtte karakteriseres som alvorlige.

Man kan spekulere over hvorfor dette spørsmålet er blitt så viktig. En grunn er den endrede betydning den vitenskapelige artikkel har fått, slik Magne Nylenna påviser i sin artikkel i dette nummer av Tidsskriftet (5). Fraprimært å være et middel til å formidle ny medisinsk erkjennelse blir artikkelen i økende grad brukt som dokumentasjon på

forfatterens vitenskapelige kompetanse. Den vitenskapelige artikkel spiller en sentral rolle ved vurdering av akademisk kompetanse, hvilket gir forfatterskapet klare verdier. Vitenskapelig publisering er forutsetning for tilsetting i akademisk stilling og grunnlaget for videre avansement. Det er på denne bakgrunn at (med)forfatterskap kan brukes som "betaling" for tjenester i tilknytning til forskningsprosjektet, som diskutert av Terje R. Pedersen i hans artikkel (6).

Man har etter hvert fått retningslinjer for hvordan vitenskapelig publisering skal anvendes ved akademisk kompetansevurdering, og mønsteret i dag er at bare et mindre antall, 10-15, av publikasjonene skal legges til grunn. Rolf K. Reed diskuterer i sin artikkel (7) bakgrunnen for de reglene som nå gjelder, men det er ennå for tidlig å kunne si noe om de vil få noen effekt på det man oppfatter som uheldige sider ved forfatterrollen. Men uansett endringer i prosessen ved vurdering av vitenskapelig kompetanse, vil utvilsomt det vitenskapelige forfatterskap stadig være et særdeles viktig element.

En annen type av urettmessig forfatterskap er den som har som formål å gi et synspunkt eller en anbefaling større faglig tyngde. Det er eksempler på at et farmasøytisk firma inviterer en spesialist innenfor et fagområde til å stå som forfatter på en ferdig skrevet oversiktsartikkel om medikamentell behandling av en bestemt tilstand. Artikkelen konklusjon er en anbefaling av et bestemt medikament. Selv om anbefalingen kanskje kan være faglig berettiget, bør en leser være klar over at artikkelen egentlig er skrevet av en person med tilknytning til det aktuelle farmasøytiske firma.

Regler for forfatterskap finnes og bør følges

Det er altså nødvendig å ha klare regler for forfatterskapets ansvar og rettigheter, regler som det er rimeligenighet om, og som blir fulgt. Et slikt regelverk finnes, nemlig den såkalte Vancouverkonvensjonen, som stiller helt konkrete krav til (med)forfatterskap av en publikasjon (8). De fleste større internasjonale vitenskapelige tidsskrifter har sluttet seg til Vancouverkonvensjonen, men det er ingen tvil om at reglene i en rekke tilfeller ikke blir fulgt. Det er nok også slik at redaktørene oftest gjør lite for at reglene blir fulgt.

Spørsmålet er derfor om skal man endre reglene slik at de passer med realitetene, eller om man skal arbeide for at reglene blir fulgt? Det er viktig at spørsmålet tas opp i både nasjonale og internasjonale fora.

I juni 1966 ble det arrangert en konferanse i Nottingham i England med tittelen *Do we need to redefine authorship?* Konferansen samlet bred internasjonal deltakelse fra begge sider av Atlanterhavet. Konklusjonen på konferansen var misnøye med de rådende forhold og at dagens regler ikke blir fulgt. Det positive er at det arbeides videre med spørsmålet. De nordiske land er med i dette arbeidet, og vi bør bidra til løsninger som bygger på det tradisjonelle innholdet i forfatterrollen. Det vil i korthet si at man vil fremme intensjonene som ligger i Vancouverkonvensjonen og vil arbeide for at disse blir lagt til grunn ved våre institusjoner.

Spørsmålet om forfatterskapets plikter og rettigheter er et etisk anliggende. Politikere og allmennhetens syn på forskningens behandling av etiske spørsmål er av betydning for vår rolle i samfunnet. Dersom det blir reist tvil om vitenskapens troverdighet, vil det kunne skade forskningens renommé og derved muligheter til å spille en viktig rolle som

premissleverandør for politiske vedtak om utviklingen av vår helsetjeneste. Også ut fra en slik synsvinkel er det viktig å ha klare regler for forfatterskap og for det ansvar som forfatterskap innebærer.

Asbjørn Aakvaag

LITTERATUR

1. Hals A, Jacobsen G. Uredelighet i medisinsk forskning. En spørreundersøkelse blant prosjektledere i helseregion 4. Tidsskr Nor Lægeforen 1993; 113: 3149-52.
2. Bekkelund SI, Hegstad A-C, Førde OH. Uredelighet i medisinsk og helsefaglig forskning. Tidsskr Nor Lægeforen 1995; 115: 3148-51.
3. Det nasjonale utvalg for vurdering av uredelighet i helsefaglig forskning. Årsrapport 1995. Oslo: Norges forskningsråd, Medisin og helse, 1996.
4. Riis P, Andersen D. I: Udvalget vedrørende videnskabelig uredelighet. Beretning 1995. København: Forskningsrådene, 1966, 26-32.
5. Nylenna M. Medisinsk publisering - kunnskapsformidling eller personlig promovring? Tidsskr Nor Lægeforen 1996; 116: 3652-5.
6. Pedersen TR. Medforfatterskap som handelsvare. Tidsskr Nor Lægeforen 1996; 116: 3293-4.
7. Reed RK. Vitenskapelig merittering og kompetansevurdering. Tidsskr Nor Lægeforen 1996; 116: 3690-1.
8. International Committee of Medical Journal Editors. Uniform requirements for manuscripts submitted to biomedical journals. BMJ 1991; 302: 338-41.

Publisert: 10. desember 1996. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 11. juli 2026.